

MANŽELSTVÍ, RODINA A JEJICH ÚSKALÍ

---

1. zasedání 32. synodu přijalo dokument o manželství a rodině, který vypracovala komise ustavená pro zpracování tohoto úkolu. Protože téma manželství a rodiny je závažné, bylo později rozhodnuto, že zůstane tématem 2. zasedání 32. synodu. Komise ve složení Bohumil Baštecký, Ladislav Csémy, Jindřich Halama, Gabriela Horáková, Pavel Klinecký, Magdalena Trgalová a Lia Valková byla znovu svolána, aby na tématu dále pracovala.

Komise vypracovala metodiku pro vedení předsvatebních rozhovorů (viz tisk 17/5) a navrhla uspořádání brožury, která bude obsahovat metodiku i další doprovodné texty. Jednotlivé kapitoly mají tyto pracovní názvy:

- Teologický pohled na manželství (text připravený pro 1. zasedání 32. synodu)
- Proměny rodiny (interpretace průzkumu v ČCE)
- Manželství a faktické soužití (proč je manželství dobré a co dobrého z něj pochází)
- Příprava na manželství (metodika pro kazatele)
- Svatební obřad (alternativní svatební obřady)
- Jak udržet dobré manželství (možnosti práce s rodinami a páry ve sborech)
- Jinak než v manželství (nesezdaná soužití, rozvedení, celibát, okrajově homosexuální páry)
- V případě krize (mediace, poradny)

Komise předkládá poslancům synodu další text k rozhovoru a očekává konkrétní a konstruktivní připomínky k jednotlivým oddílům.

Manželství jako řád

1. Manželství jako Boží řád nás osvobozuje od dobových představ o manželství. Ať v dějinách vypadala představa o manželství jakkoli, platí ujištění, že smysl manželství tkví v Bohu a přesahuje všechny dobové tlaky, konkrétní očekávání i každé jeho účelové založení.
2. Představa manželství jako řádu nepřináší jedinou pravou a neměnnou podobu společného soužití. Naopak dotvrzuje, že reálná manželství založená v lásce a vzájemném odpuštění odpovídají Boží vůli, těší se Boží pomoci a nemohou je zvrátit žádné vnější tlaky ani dobové proměny.
3. Sexualita nachází naplnění v manželství. To však nevylučuje, že člověk hledá její naplnění po celý život a že i v církvi vedle sebe existují lidé žijící v manželství i mimo ně a manželství povedená i rozvedená.
4. Manželství je proces, ve kterém je třeba stálého vzájemného pochopení, lásky a odpuštění. Bolestně si uvědomujeme zranitelnost manželství a četnost rozvodů i mezi křesťany. Oporu hledáme v Boží milosti, která zaceluje staré rány a dává novou příležitost k lásce a odpovědnosti, ať ve vztahu starém či novém.
5. „Křesťanské“ manželství, dá-li se o něm tak mluvit, není oproti „profánnímu“ vyšším stupněm manželství, je však ozvláštňováno tím, že křesťanští manželé mají stále před očima Boží lásku, o kterou se opírají a kterou poměřují svoji lásku.

Úskalí, na nichž dnes manželství troskotají

Odborníci pomáhající při řešení manželských krizí zmapovali problémy, které uvádějí klienti poraden, a popsali rizikové faktory, které vedou k dysfunkcím manželství v první dekádě společného života (v ČR se v této době rozpadá kolem 60 % manželství, vzrůstá však i počet rozvodů dlouhodobých manželských vztahů). Příčiny problémů v mladých manželstvích se dobře kryjí s rizikovými faktory pro vstup do manželství, které popsal významný manželský poradce PhDr. I. Plaňava (Spolu každý sám v manželství a rodině, vyd. Praha, NLN 1998):

- nerealistická očekávání, nepřipravenost k rodičovství, nedostatečná adaptace na narození dítěte,
- vlivy z rodin rodičů, především oběma partnery zvnitřněné a přitom neslučitelné rodové vzory,
- nedostatečná separace od rodičů a s ní spojené přímé intervence do soužití mladých manželů,
- osobnostní zvláštnosti až abnormality jednoho z partnerů či obou manželů,
- mimomanželský vztah jednoho z partnerů,

- problematická komunikace,
- neslučitelnost hodnotových orientací a preferencí,
- citová labilita manželů.

Uvedené faktory jsou prognosticky významné pro zvládání manželských krizí. Pomáhající se na ně logicky zaměřují v rámci rozvodové prevence.

V individuální manželské krizi nejde obvykle pouze o jeden problém, ale o největší problém, na nějž bývají „nabaleny“ problémy další.

Do manželských poraden přicházejí častěji lidé s vyšším vzděláním než lidé ze sociálně nejslabších vrstev. Tato klientela strukturou zhruba odpovídá populaci ČCE.

Pomoc mediátora při řešení manželského konfliktu

Mediátor je školený odborník, který napomáhá sporným stranám k vzájemnému rozhovoru a porozumění. Směřuje vyjednávání mezi stranami k nalezení takového řešení, které je přijatelné pro všechny zúčastněné (na rozdíl např. od soudního verdiktu, s nímž nemusí být spokojena ani jedna strana). Má-li dojít k úspěšnému hledání dohody s pomocí mediátora, je třeba, aby se sporné strany dobrovolně (byť třeba odděleně) účastnily celého procesu a aby měly zájem nalézt řešení.

Mediace řeší nejrozličnější občansko-právní, obchodní a majetkové spory. V oblasti rodinných vztahů jsou to nejčastěji předrozvodová nebo porozvodová řízení (např. rozdělení majetku, péče o děti), dědická řízení atd. Přítomnost mediátora však může být prospěšná i v situaci manželské krize, kdy dojde ke konfliktu a k zablokování vzájemné komunikace, avšak manželé mají zájem udržet vztah, i když v momentální situaci spolu velmi těžko navazují rozhovor.

Mediátor se podrobně seznámí s pohledem obou stran a bere jejich pohled vážně. Vymezí základní pravidla pro rozhovor a napomáhá ke vzájemnému porozumění obou stran (porozumění, nikoli souhlasu). Usnadňuje komunikaci mezi stranami mj. tím, že je vede od konfrontace ke spolupráci, společně s nimi definuje sporné body a pomáhá rozlišit závažnost předmětů sporu. Podporuje obě strany v hledání nejrozličnějších variant řešení sporu, sám však řešení nenabízí. Na rozdíl od psychologa nebo terapeuta se mediátor více soustřeďuje na přítomnost a budoucnost sporných stran a na jejich vzájemný vztah než na minulost jednotlivých aktérů.

Mediace směřuje k přijetí takové dohody, která je uskutečnitelná a kterou obě strany akceptují. Je sepsána písemně, konkretizuje řešení, vymezuje odpovědnost a závazky obou stran a obsahuje mj. dohodu o sankcích za jejich případné porušení.

Výhodou mediace je, že zúčastněné strany mohou svobodně vyjádřit své nároky a přání a mají jistotu, že budou brány vážně. Na rozdíl od soudních sporů je mediace levnější a rychlejší. Podle výzkumů končí 75 % mediačních případů uzavřením dohody, přičemž 80 % účastníků je spokojeno s průběhem jednání a s jeho výsledkem.¹

V případě zájmu o mediační služby nebo v případě, že se chcete poradit, zda je konkrétní případ vhodný k mediaci, lze kontaktovat např. agenturu *Partners Czech o. p. s., Lomená 9, 162 00 Praha 6*.

Manželsví a nesezdané soužití

Proč je manželství dobré a co je z něj dobrého

Demografická data, která se týkají manželství a rodiny, dokládají, že klesá počet nově uzavíraných manželství a roste počet mladých lidí, kteří si zvolili nesezdané soužití (pojem faktické manželství se někdy používá ve stejném smyslu jako nesezdané soužití). Tento trend je patrný od poloviny 20. století. Jako příčiny se někdy udávají globální proměny postindustriální společnosti, zejména ekonomická a sociální nezávislost žen, posuny v hodnotovém schématu a související změny v hodnocení tradičního formálně uzavřeného manželského svazku.

Tento trend se nevyhnul ani České republice. Zatímco podle sčítání lidu v roce 1961 žilo v nesezdaném soužití asi 40 tisíc párů, v roce 1991 to bylo již 85 tisíc a v roce 2001 125 tisíc párů.

¹ Zdroj: Agentura Partners Czech o. p. s., 2007

Soužití v nesezdaném svazku má řadu důsledků, z nichž nejviditelnější je rostoucí počet dětí, které se rodí mimo manželství. Např. ve Švédsku se nyní rodí více dětí z nesezdaného soužití než z tradičního manželství. V ČR se většina nesezdaných soužití během dvou let rozpadá nebo se mění na manželství. V nesezdaném soužití žijí nejčastěji mladí lidé mezi 19 až 29 lety.

Proměny partnerských vztahů, manželství a rodiny a jejich sociální, psychologické a zdravotní důsledky jsou předmětem mnoha výzkumů, jejichž výsledky ve většině sledovaných aspektů favorizují manželství proti jiným formám soužití. Výhody manželství je možno na základě těchto výzkumů shrnout do několika bodů:

1. Život v manželském svazku souvisí s lepším zdravotním stavem než jiné formy soužití

Z výsledků amerického výzkumu téměř 130 tisíc osob (Schoenborn, 2004) vyplynuly tyto poznatky:

- Dospělí, kteří žijí v manželství, udávají v průměru lepší zdravotní stav než dospělí, kteří žijí v jiné formě svazku, nebo než ti, kteří žijí sami. Rovněž méně často trpí psychologickým distresem a psychosomatickými obtížemi (např. bolestmi hlavy).
- Dospělí žijící v manželství se cítí být méně omezení v různých životních aktivitách jak v oblasti práce, tak i v oblasti volného času.
- U dospělých žijících v manželství se méně často vyskytují zdravotně škodlivé návyky (kouření, nadměrný konzum alkoholu) a tělesná inaktivita.
- U partnerů žijících v nesezdaném svazku se objevuje více zdravotních problémů než u těch, kteří žijí v manželství. Z hlediska četnosti zdravotních problémů jsou tyto lidé blíže osobám rozvedeným a odloučeně žijícím.
- Souvislost mezi rodinným stavem a zdravím je nejvýraznější v nejmladší věkové skupině, avšak přetrvává i v dalších sledovaných věkových skupinách.

Závěry dalších výzkumů potvrzují, že dospělí žijící v manželství mají lepší zdraví, lépe se vyrovnávají s vážnou nemocí (lepší ukazatele přežití) a dožívají se vyššího věku (dle Baum, Johnston, 2004).

2. Život v manželském svazku je stabilnější než život v nesezdaném soužití

Sledování párů žijících v manželství a v nesezdaném svazku ukázalo, že nesezdané soužití před manželstvím nepředkčuje větší stabilitu partnerského vztahu. Rodina budovaná na nesezdaném svazku se rozpadá častěji než rodina budovaná na uzavřeném sňatku. Z tohoto hlediska manželský svazek vytváří lepší a jistější podmínky pro vývoj a výchovu dětí v rodině.

3. Vyšší míra bezpečí a sociální opory v manželství

Partneři žijící v manželství mají větší pocit bezpečí a sociální opory než v nesezdaném soužití. Pocity bezpečí a sociální opory jsou v partnerském vztahu velmi důležité zejména pro ženu. Ukázalo se, že podpurné vztahy v manželství výrazně zvyšují schopnost odolávat stresu a umožňují lépe mobilizovat vnitřní zdroje potřebné k adaptivnímu zvládnutí konfliktů a zátěžových životních situací.

4. Lepší podmínky pro vývoj dětí

Děti vyrůstající v tradiční rodině mají vyšší pocit bezpečí než děti, které vyrůstají v podmínkách nesezdaného soužití (podstatný faktor pro příznivý psychický vývoj). Výzkumy rovněž ukázaly, že rodiče žijící v manželství jsou pro děti lepšími modely než rodičovské vzory v jiné rodinné struktuře.

Děti vyrůstající v nesezdaném soužití jsou častěji týrány či zneužívány, a to i v případech, kdy žijí s biologickým otcem.

Práce psychologů Matějčka a Dytrycha a Matějčka a Langmajera ukázaly, že v úplné rodině jsou děti méně často vystaveny psychické (sub)deprivaci, dosahují zpravidla lepšího skóre na škále psychosociální adaptace a mívají lepší prospěch a méně problémů v oblasti chování než děti, které žijí v jiné rodinné struktuře.

5. Vyšší míra partnerské spokojenosti

Partneři žijící v manželství jsou subjektivně spokojenější než partneři v nesezdaném soužití. Vyšší míra osobní spokojenosti je důležitým činitelem, který má pozitivní vliv na adaptaci v jiných životních oblastech (např. v oblasti pracovní).

6. Manželství má vyšší společenský status

Přestože roste počet lidí, kteří žijí v nesezdaném svazku, společenské ocenění tradiční rodiny zůstává vyšší. Manželský svazek je obvykle vnímán jako výraz osobnostní zralosti, partnerské odpovědnosti a solidnosti.

7. Manželství znamená větší ekonomickou jistotu

Tradiční manželství je nejen soudržnější, ale také ekonomicky lépe prosperuje. Ukázalo se, že páry žijící v manželství mají nejen subjektivně vyšší pocit ekonomického bezpečí, ale skutečně efektivněji využívají vlastní finanční zdroje. Banky a finanční instituce v obchodních vztazích vnímají fungující rodinu a dospělé žijící v manželství jako důvěryhodnější, než dospělé žijící v jiné rodinné struktuře.

Jak mohou tyto informace využít faráři a církevní pracovníci při předmanželských setkáních

Je jistě výhodou, jsou-li si církevní pracovníci vědomi výhod manželství proti jiným formám soužití. Velmi důležité však je, aby vedli otevřený dialog. Lidé mohou mít různé individuální zkušenosti, které se nekryjí s poznatky výzkumů, jež jsou zobecněným vyhodnocením statisticky definovaných souborů. Aby předaný poznatek fungoval, je podstatné jeho psychologické přijetí, které závisí na mnoha faktorech. Pro komunikaci je zvlášť důležité načasování, kontext, citlivost a autenticita předání.

Jinak než v manželství

Bezdětná manželství

Podle některých odhadů čelí až 10 % manželství obtížím s reprodukcí. Přivést na svět vlastní dítě a pečovat o ně je přitom jedna z nejsilnějších psychologických potřeb. Některým z těchto manželství se nakonec podaří mít vlastní dítě, avšak nezanedbatelnému počtu párů se navzdory pokroku v medicíně nedaří mít vlastní rodinu. Bezdětná manželství jsou tedy z hlediska pastorační péče specifickou skupinou, která vyžaduje zvláštní pozornost a péči.

Úspěšnost při zvládnutí frustrované rodičovské potřeby je v různých případech různá. Nepřirozenějším řešením je pochopitelně adopce, která však dosud znamená poměrně zdlouhavý a někdy i stresující proces. Úspěšná adopce je velikým zdrojem radosti a uspokojení jak pro adoptivní rodiče, tak i pro přijaté dítě. Některé bezdětné páry nevidí v adopci žádoucí řešení nebo ji odkládají tak dlouho, až ji nakonec nerealizují.

V pastorační práci s bezdětnými manželi je vhodné zdůrazňovat, že i bezdětný vztah může být smysluplný, zejména je-li rodičovská potřeba uspokojena jiným způsobem než péčí o vlastní dítě (např. pomocí v péči o děti blízkých příbuzných apod.) nebo je-li transformována do péče v jiné oblasti (např. do péče o osoby s postižením nebo seniory). Pro úspěšnou adaptaci na bezdětné manželství jsou z psychologického hlediska podstatné dvě skutečnosti: přijetí faktu, že nemohu mít vlastní dítě a nalezení smyslu existence. Pastorační práce má v těchto oblastech zásadní význam.

Nesezdaná soužití

O nesezdaných soužitích jsme se již zmínili v souvislosti s životem v manželském svazku. Je zřejmé, že i v rámci církve se budeme stále častěji setkávat s dospělými, kteří preferují nesezdané soužití. V pastorační práci není možné vnucovat jim jiný typ svazku. Faráři a církevní pracovníci mohou být přesvědčeni o výhodách soužití v manželství, to však neznamená, že k lidem žijícím v jiné formě soužití musejí přistupovat s hodnotícím kritériem.

Pokud lidé v nesezdaném soužití k sobě a ke svému životu přistupují s velkou odpovědností, je třeba to ocenit. Často jde o lidi hledající, kteří jsou zklamáni formálností a účelovostí společenských institucí. Život v nesezdaném svazku někteří z nich pokládají za upřímnější a autentičtější vyjádření vztahu ke druhému. Bylo by tedy nevhodné, aby ze strany církve pocítovali nepochopení a odmítnutí.

Při pastorační práci bychom se k těmto lidem měli obracet s pochopením a vstřícností. Měli bychom je ujistit, že v nesezdaném svazku mohou žít nejen občansky hodnotný život, ale také křesťanský dobrý život. Výzkumy navíc ukazují, že dobré a trvalé vztahy v nesezdaném svazku se po letech nezřídka změň v manželství.